

תלמוד

מסכת קידושין

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	(12x4)	—	48	נקודות
פרק שני	—	(9x4)	—	36	נקודות
פרק שלישי	—	(4x4)	—	16	נקודות
סה"כ	—		—	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (48 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 12 נקודות).

1. האישה נקנית, האיש מקדש

א. "מעיקרא תני לישנא דאורייתא ולבסוף תני לישנא דרבנן".

(1) הסבר בלשונך מהו "מעיקרא" ומהו "לבסוף" שבדברי הגמרא.

(2) על פי הגמרא בציטוט שלפניך, מהי "לישנא דאורייתא" ומהי "לישנא דרבנן".

(4 נקודות)

ב. עיין בדברי הרא"ש שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

מאי מברכין (ברכת האירוסין)? "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין, ברוך מקדש ישראל", ונהגו האידנא "מקדש ישראל על ידי חופה וקידושין". יש מקשין על נוסח ברכה זו [א] למה אין מברכין: 'אשר קידשנו במצוותיו וציוונו לקדש את האישה'?

[ב] ועוד היכן מצינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקדוש ברוך הוא?

[ג] ... ועוד מה עניין להזכיר עריות בכאן? [ד] ועוד מה לנו להזכיר חופה בכאן כיוון שמברכין ברכת אירוסין בבית האירוסין ובלא חופה?

ונראה לי כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצווה, כי פרייה ורבייה היינו קיום המצווה. ואם לקח פילגש וקיים פרייה ורבייה אינו מחויב לקדש אישה. וכן בנושא זקנה, איילונית או עקרה, וכן סריס חמה שנשא, מברכין ברכת חתנים [שבע ברכות – כתובות, ז, ע"ב] ואין חיוב במצווה זו שאין בה קיום מצוות פרייה ורבייה, והילכך לא נתקנה ברכה במצווה זו, אף בנושא אישה לשם פרייה ורבייה, כיוון שאפשר לקיים מצוות פרייה ורבייה בלא קידושין.

... וברכה זו (ברכת האירוסין) נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קידשנו במצוותיו והבדילנו מן העמים וציוונו לקדש אישה המותרת לנו ולא אחת מן העריות. והזכירו בו איסור ארוסות, והיתר נשואות בחופה וקידושין, שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להתירה לו, לכך הזכירו חופה לומר דדווקא ברכת חופה היא המתרת הכלה. ולהכי נמי הקדימו חופה לקידושין, לומר והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה שאחר ברכת הקידושין.

(רבנו אשר, רא"ש, כתובות, פרק א, סימן יב)

הרא"ש שואל ארבע שאלות ועונה על כל אחת מהן.

(1) הסבר את התשובה של הרא"ש על שאלה א במקור שלפניך.

(2) בחר באחת מן השאלות ב, ג, ד במקור שלפניך, וכתוב את התשובה של הרא"ש עליה.

(4 נקודות)

ג. עיין בדברי הרב ישראל גוסטמאן שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.
תלמוד ירושלמי קידושין א, ד: "האישה נקנית בשלוש דרכים כו'. כיני מתניתין [כך כוונת המשנה]: או בכסף או בשטר או בביאה. ותני ר' חייא כן, לא סוף דבר בשלושתן, אלא אפילו באחת מהן". ומסתבר לומר דכוונת הירושלמי, דאי הווא אמינא אישה נקנית בשלושתן יחד, היינו דכיוון דישנן בקידושין שלושה עניינים הנ"ל בעי מעשה מיוחד על כל עניין ועניין [1] חלק הקניין שבקידושין חייל דווקא על ידי כסף שזהו קיחה דאיכרי קניין, [2] וחלק ההתייחדות לאישות חייל דווקא על ידי ביאה שזהו עניין אישות, [3] וחלק האיסור חייל דווקא על ידי שטר דשטר קידושין הרי יליף מ'וצאה והיתה', ומבואר במשנה גיטין, פה, ע"א: "גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם". והכא נמי שטר קידושין הוא האוסר.
(הרב ישראל גוסטמאן, קונטרסי שיעורים, קידושין, דף ג, ע"ב)

על פי ה"הווא אמינא" שבדברי הרב גוסטמאן, הסבר מהו התפקיד של כל אחת משלוש דרכי הקניין בהחלת הקידושין. (4 נקודות)

2. קניין בהמה גסה

- א. כתוב כיצד בהמה גסה נקנית במסירה על פי רש"י ועל פי בעלי התוספות. (4 נקודות)
- ב. קניין פיל בהגבהה באמצעות חבילי זמורות – מהו הגובה הנדרש בקניין זה? ענה על פי רש"י ועל פי רבינו תם. (3 נקודות)
- ג. (1) תאר את דרך הקניין של פיל בהגבהה באמצעות חבילי זמורות על פי רש"י, והסבר את הקושיה של בעלי התוספות על רש"י.
- (2) תאר את דרך הקניין של פיל בהגבהה באמצעות חבילי זמורות על פי הרב משולם. (5 נקודות)

3. מחויבות הורים ללמד את ילדיהם תורה ומקצוע

א. "ת"ר: הוא ללמוד ובנו ללמוד".

- (1) הסבר בלשונך את המקרה בציטוט שלפניך ואת השאלה ההלכתית במקרה זה.
  - (2) באיזה מקרה נחלקו תנא קמא ורבי יהודה, ובאיזה מקרה הם מסכימים זה עם זה?
- (4 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב משה צבי נריה, וענה על השאלות שאחריהם.

הרמב"ם (הל' תלמוד תורה, א, ג): "וחייב לשכור מלמד לבנו". ובלחם משנה שם כתב: "ויש להסתפק אם זה שכתב רבנו וחייב לשכור – הוא מדרבנן (מתקנת יהושע בן גמלא – בבא בתרא, כא, ע"א) או מדאורייתא?" וראיתי בכתבי אאמו"ר הרב הגאון ר' פתחיה מנקין זצ"ל, שהעיר על כך, דמצד הסברא צריך לומר שזהו חיוב דאורייתא. וכמו שחייב אדם להוציא ממון לקיים מצוות אתרוג וכד'... ברם כבן וכתלמיד הדין בקרקע, לכאורה יש מקום להשיב ולומר: הרי מצינו בכמה מצוות שחובתן היא רק על גופו של אדם ולא על ממונו, וכאותה ששנינו (משנה פאה, א, א): "אלו דברים שאין להם שיעור... וגמילות חסדים" ונתפרשו הדברים בירושלמי (שם): "הדא דתימר בגופו, אבל בממונו יש שיעור". וכן במצוות כיבוד אב לא נתחייב הבן אלא בטורח גופו, ואילו כשהכיבוד כרוך בהוצאת ממון, קיימא לן מעיקר הדין ד"משל אב" (שולחן ערוך, יורה דעה, סי' רמ). והשתא כשם שביחס לבן חברו לכולי עלמא אין שם אלא חובת טורח גופו ולא חובת הוצאת ממון, כבר יש מקום להסתפק גם ביחס לגבולות החובה כלפי בנו.

(הרב משה צבי נריה, "תלמוד תורה לבן ולנכד", ענבי פתחיה, עמ' 181-182)

- (1) על פי הרב פתחיה מנקין (המובא בדברי הרב נריה), החיוב של אדם לשכור מלמד לבנו הוא מדאורייתא. הסבר את הטעם של הרב מנקין לדעתו זו.
  - (2) הסבר את הקושיה של הרב משה צבי נריה על הרב מנקין. בתשובתך הסבר כיצד ביסס הרב משה צבי נריה את קושייתו על דין "משל אב".
- (4 נקודות)

ג. עיין בהמשך דברי הרב משה צבי נריה, וענה על השאלות שאחריהם.

ונראה להוסיף בשיטת הסוברים דמדאורייתא חייב הוא לשכור מלמד, שמלבד הסברא שהחיוב הוא להשתדל ולעשות ככל האפשר שבנו ילמד תורה, וממילא נתחייב מדאורייתא גם להוציא ממון לצורך המצווה, כדוגמת כל החיובים כלפי זולתו הכוללים גם הוצאת ממון, כמו צדקה ומתנות כהונה וכיבוד אב, למאן דאמר "משל בן" (קידושין, לב, ע"א) מקום יש לומר שיש כאן עוד צד של חיוב שעיקרו כלפי עצמו, אלא שהוא מתקיים באמצעות בנו, דלגבי האי מצווה בנו כגופו הוא, וברא כרעא דאבוה, ופשיטא דחייב להוציא ממון לקיים מצוותו כמו שהוא חייב להוציא ממון ולקנות אתרוג.

וראיה לסברא זו מהא דקיי"ל כרבי יהודה ש"אם היה בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו – בנו קודמו" (קידושין, כט, ע"ב). ולכאורה היכן מצינו חיוב להקדים זולתו בקיום מצווה, גם אם השני יקיימנה בהידור רב יותר? ולמה אפוא בכגון דא האב נדחה מפני בנו? על כורחך אין תלמודו של בנו דבר נפרד מלימוד עצמו. ורואים אנו את ההישגים הגבוהים יותר של הבן כאילו הושגו על ידי האב.

- (1) הסבר מהו החידוש של הרב משה צבי נריה בנוגע לחובת האב ללמד את בנו תורה.
- (2) הסבר את הראיה של הרב משה צבי נריה לדבריו.

(4 נקודות)

4. שלוחו של אדם כמותו ושליחות לדבר עבירה

א. רבי יונתן למד שאדם רשאי למנות שליח לעניין קודשים.

על פי מסקנת הגמרא, הסבר את דרך הלימוד של רבי יונתן. (3 נקודות)

ב. עיין בדברי התוספות רי"ד שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

יש מקשים: אם כן לכל דבר מצווה יועיל השליח? אמר אדם לחברו: "שב בסוכה בעבורי", "הנח תפילין בעבורי". ולא מילתא היא, שהמצווה שחייבו המקום לעשות בגופו האיך ייפטר הוא על ידי שלוחו והוא לא יעשה כלום?! בוודאי בגירושין ובקידושין מהני, כי הוא המגרש ולא השליח, שמה כתוב בגט אלא פלוני פטרית פלונית, וכן נמי האישה למי היא מקודשת כי אם לו והיא אשתו... אבל בסוכה הכי נמי יכול לומר לשליחו עשה לי סוכה והוא יושב בה. אבל אם ישב בה חברו לא קיים הוא כלום, וכן לולב, וציצית וכל המצוות.

(הרב ישעיהו דטראני, תוספות רי"ד, קידושין, מא, ע"א)

לפי התוספות רי"ד, הסבר מדוע אדם יכול למנות שליח לגרש את אשתו, אך אינו יכול למנות שליח שיניח תפילין במקומו. (3 נקודות)

ג. עיין בדברי רבי עקיבא איגר שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

דאמרינן דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. לכאורה נראה דהך סברא היינו שהיה לו לשמוע לדברי הרב והווי שליחות באיסור, ואין שליח בזה כדאמרינן בקידושין (מב, ע"ב) דאין שליח לדבר עבירה היינו דאינו יכול להיעשות שליח לזה, דיותר צריך לשמוע לדברי הרב. ומזה נראה בישראל מומר להכעיס, מכל מקום אף על פי שחטא ישראל הוא [סנהדרין, מד, ע"א], ושייך בו דברי הרב וכו'. אחר כך ראיתי להסמ"ע (חושן משפט, סי' קפב, ס"ק ב) להסברא דאין שליח לדבר עבירה שיאמר שסובר דלא ישמע לי. ולפי זה בישראל מומר לכל התורה כולה לא שייך זה.

(רבי עקיבא איגר, מסכת בבא מציעא, י, ע"ב)

(1) "אין שליח לדבר עבירה" – הסבר בלשונך את הנימוק של הסמ"ע (ספר מאירת עיניים) לדין זה ואת הנימוק של רבי עקיבא איגר לדין זה.

(2) ישראל מומר שהתמנה לשליח לדבר עבירה ועבר עבירה – מי נחשב עובר העבירה על פי הסמ"ע, ומי נחשב עובר העבירה על פי רבי עקיבא איגר?

(6 נקודות)

א. "אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד".

הסבר את הדין במקרה זה על פי רש"י ועל פי בעלי התוספות. (3 נקודות)

ב. עיין בדברי רבי עקיבא איגר שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

לשון הרשב"א (שו"ת הרשב"א, חלק א, סימן אלף רנא): "והגפת דלתות שאמרתי אין זה ייחוד, עד שיהא הבית נעול במנעול". אבל באמת זהו ליתא, כדמוכח מהש"ס דדייקא: "פתח פתוח לרשות הרבים" הוא דאין בה משום ייחוד. ואיכא למידק מיניה הא פתח סתום אפילו אינו נעול והוא פונה לרשות הרבים או פתוח לחצר, והוא עימה בייחוד בהבית, הווי ייחוד.

(רבי עקיבא איגר, שו"ת ר' עקיבא איגר, מהדורה קמא, סימן ק')

(1) מהו המקרה שבו חלק רבי עקיבא איגר על הרשב"א, ומהו הדין במקרה זה על פי כל אחד מהם?

(2) רבי עקיבא איגר הקשה מן הגמרא על הרשב"א. הסבר קושיה זו.

(5 נקודות)

ג. עיין בדברי הרב משה פיינשטיין שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

בפתח פתוח לרשות הרבים כבר ביארתי דאפילו נעולה הדלת כדרך כל הדלתות שדרך כולי עלמא בכרכים לנעול מבפנים מצד שמירה, כיוון שדרך כולי עלמא דכשומעין מי שנוקף על הדלת או שמצלצל על הפעמון שנעשה לכך, בא מי שבפנים ושואל מי הוא, וכששומע שהוא מהמכירים ואפילו אינו מכירו ממש פותח כשמבין שהוא סתם איש מרובא דרובא אינשי, ליכא איסור ייחוד כשהוא בזמן שבאין סתם אינשי לבית אף כשלא הודיעו קודם, דמרתתי שמא ינקוף מי שהוא על הדלת ויהיה מוכרח לפתוח תכף. אבל בזמן שאין דרך אינשי לבוא, או במקום שלא שכיחי אינשי לבוא, איכא איסור ייחוד כשהדלת נעולה. ורק בפתוח ממש ליכא גם אז איסור ייחוד, דמאחר דקיל ליכנס מירתתי אף מיחידים.

(הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק ד', סימן ס"ה)

הרב משה פיינשטיין התיר לאיש ואישה שאינם נשואים זה לזה להיות בחדר נעול בתנאי מסוים.

מהו התנאי להיתר של הרב משה פיינשטיין, ומהו הטעם להיתר זה? (4 נקודות)

פרק שני (36 נקודות)

ענה על ארבע שאלות: על שלוש מן השאלות 6-9,

ועל שאלה 10 (שאלת חובה) (לכל שאלה – 9 נקודות).

6. צבורים

א. "איבעיא להו: בעינן צבורים או לא".

הסבר בלשונך את שאלת הגמרא. (3 נקודות)

ב. "אם קדם מוכר וכתב לו את השטר... כיוון שהחזיק עימו בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא".

(1) הסבר בלשונך דין זה.

(2) הגמרא ניסתה להוכיח מדין זה ש"לא בעינן צבורים" ודחתה הוכחה זו. הסבר את דחיית הגמרא.

(6 נקודות)

7. עד היכן כיבוד אב ואם

א. "שאלו את רבי אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם כדי שייטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו".

על דברים אלו הקשתה הגמרא: "ואי אמרת משל אב מאי נפקא ליה מיניה".

הסבר את קושיית הגמרא. (3 נקודות)

ב. ר"י המובא בתוספות פסק ש"אם נזדמן לו כיבוד אב ואבדת עצמו ואבדת חברו... יניח כבוד אביו ואבדת חברו

ויעסוק באבדתו".

(1) על פי המשך דברי ר"י, הסבר מדוע אדם זה רשאי לעסוק בהצלת אבדתו במקום לעסוק בכיבוד אביו.

(2) "כדי שייטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו" – כיצד פסיקתו של ר"י מתיישבת עם דברים אלה

לפי הסוברים "משל בן".

(6 נקודות)

8. כבוד תלמידי חכמים

א. "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" – בגמרא מובאות שלוש דעות של תנאים בנוגע לשאלה בפני מי צריך לקום.

לפי מסקנת הגמרא, כתוב את שלוש הדעות של התנאים. היעזר בפירוש רש"י. (6 נקודות)

ב. "אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית".

על פי התוספות, ציין מקרה שבו תלמיד צריך לעמוד בפני רבו גם אם כבר עמד בפניו פעמיים באותו יום, והסבר

מדוע. (3 נקודות)

9. מצוות עשה שהזמן גרמן – תפילין, ציצית וסוכה

- א. (1) מדוע מצוות תפילין היא מצוות עשה שהזמן גרמא? כתוב שני נימוקים.
 (2) על פי ר"י שמובא בסוף התוספות, הסבר מדוע מצוות ציצית היא מצוות עשה שהזמן גרמא אף על פי שכסות יום חייבת בציצית גם בלילה.

(5 נקודות)

- ב. מדוע היינו חושבים שיש לחייב נשים במצוות סוכה אף שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא? הסבר על פי אביי ועל פי רבא. (4 נקודות)

שאלת חובה (9 נקודות)

ענה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף – 4.5 נקודות).

10. מבוא לתורה שבעל פה

- א. (1) מה הם ארבעת סדרי המשנה שהתבארו בתלמוד הירושלמי?
 (2) הסבר כיצד התוקף של תקנות חכמים בא לידי ביטוי בברכת המצוות.
 ב. (1) מי הם החכמים שפעלו אחרי האמוראים, ומדוע הם נקראו כך?
 (2) "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צורכן רבתה מחלוקת בישראל".
 על פי הרמב"ם, הסבר בלשונך מדוע "רבתה מחלוקת בישראל".
 ג. (1) ציין תחום ידע אחד של "מכוני מחקר תורניים" הפועלים בימינו, וכתוב שאלה אחת שנידונה בתחום שציינת.
 (2) על מה מבוססת סמכות חכמים? כתוב הסבר אחד.

שים לב: המשך הבחינה בעמוד הבא.

פרק שלישי — קטע שלא נלמד (16 נקודות)

לפניך סוגיה ממסכת קידושין דף סג, ע"ב.

סוגיה זו עוסקת במקרים שבהם לא ידוע למי התקדשה האישה.

למד את סוגיית הגמרא ואת פירוש רש"י, וענה על השאלות לפי ההוראה שבעמוד 11.

ביאור מילים:

לכנוס — לשאת אישה.

מירתת — מפחד, חושש.

האומר פרק שלישי קידושין

מתני' קדשתי

את בתי ואיני יודע למי קידשתיה ובא אחד ואמר אני קידשתיה נאמן זה אמר אני קידשתיה וזה אמר אני קידשתיה שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונם: **גמ'** אמר רב נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס נאמן ליתן גט אין אדם חוטא ולא לו ואין נאמן לכנוס אימא יצרו תוקפו רב אסי אמר אף נאמן לכנוס ומודה רב אסי באומרת נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר קידשתיה שאין נאמן לכנוס תנן רצו אחד נותן גט ואחד כונם תיובתא דרב אמר לך רב שאני התם דכיון דאיכא אחר בהדיא אירתותי מירתת תניא כוותיה דרב אסי קדשתי את בתי ואיני יודע למי קידשתיה ובא אחד ואמר קידשתיה אף נאמן לכנוס כנסה ובא אחר ואמר אני קדשתיה לא כל הימנו לאוסרה עליו האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קידשתיה אין נאמן לכנוס מפני שהיא מחפה

מתני' שניהם נותנים גט.

להמירה לאחרים: **גמ'** אמר רב. הא דתנן בל אחד ואמר אני קדשתיה נאמן ליתן גט קאמר דנאמן וסמכינן עליה שהיא קדשה וגיטו גט: שאין אדם חוטא. בדבר שאינו נהנה ממנו להסיר אשת איש חנם: אף נאמן לכנוס. דלא חזיף למימר לפני האב שקבל הקידושין אני הוא דמירתת דלמא מכחיש ליה ואמר ידענא דלאו את יהבת לי קידושין: כיון דאיכא אחר בהדיא. שאומר אני קדשתיה מירתת מעיקרא שמה יכיר האב שחזירו קדשה ולא הוא והאי קושטא אמר ושכנגדו שכיח ירא לכונסה ונותן גט: קדשתי את בתי. קטנה והוא לא ידע למי: נאמן לכנוס. דמירתת דאב ודאי לא יחפה עליו אבל האשה שקבלה קידושין ואינה יודעת ממני ובא אחד כו' לא מירתת דידוע הוא שהיא מחפה עליו ומתירה בו ומכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא:

ענה על ארבע מן השאלות 11-15 (לכל שאלה – 4 נקודות).

11. "אמר רב נאמן ליתן גט..."

הסבר את המקרה שבו פסק רב "נאמן ליתן גט", וכתוב מדוע אדם זה נאמן לתת גט.

12. "אמר רב... ואין נאמן לכנוס... רב אסי אמר אף נאמן לכנוס."

מדוע אדם זה אינו נאמן לכנוס לפי רב, ומדוע אדם זה נאמן לכנוס לפי רב אסי?

13. "תנן רצו אחד נותן גט ואחד כונס תיובתא דרב."

כתוב בלשונך את המקרה שעליו נאמר דין זה, והסבר את קושיית הגמרא על דברי רב מדין זה.

14. "אמר לך רב שאני התם..."

הסבר את תשובתו של רב על קושיית הגמרא.

15. "... האישה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קידשתיה אין נאמן לכנוס מפני שהיא

מחפה עליו."

על מי האישה מחפה, ומדוע בשל כך הדין הוא ש"אין נאמן לכנוס"?

בהצלחה!